

1920-30-yillarda O‘zbekistonda ijtimoiy va siyosiy o‘zgarishlar va ularning ta’lim tizimiga ta’siri

Namazov Asliddin Turobovich
O‘zDJTU Mustaqil ilmiy izlanuvchi

Annotatsiya. Ushbu maqolada 1920–30-yillarda O‘zbekistonda sodir bo‘lgan ijtimoiy va siyosiy o‘zgarishlarning ta’lim tizimiga ta’siri tahlil qilingan. Sovet hokimiyatining o‘rnatilishi, milliy-hududiy chegaralanish, kollektivizatsiya va siyosiy qatag‘onlar jamiyat hayotiga keskin ta’sir ko‘rsatgan. Mazkur jarayon ta’lim tizimini ommaviylashtirish va savodsizlikni bartaraf etish imkonini bergan bo‘lsa-da, ayni paytda uni mafkuraviy nazorat ostiga oldi. Maqolada ta’lim tizimidagi islohotlar, milliy ziyolilarning taqdiri va o‘quv jarayonidagi o‘zgarishlar muhokama qilinib, ushbu davrning zamonaviy ta’lim rivojlanishiga ta’siri xolisona yoritilgan.

Kalit so‘zlar: siyosiy islohotlar, sovet hokimiyati, ta’lim tizimi, milliy ziyolilar, mafkuraviy nazorat, yozuv islohoti, ilmiy erkinlik, maktablar, oliy ta’lim, kommunistik mafkura, modernizatsiya.

Социально-политические изменения в Узбекистане в 1920-1930-е годы и их влияние на систему образования

Намазов Аслиддин Туробович
УзГУМЯ независимый научный соискатель

Аннотация. В статье анализируется влияние социальных и политических изменений, произошедших в Узбекистане в 1920–1930-е годы, на систему образования. Установление Советской власти, национально-территориальное размежевание, коллективизация и политические репрессии оказали драматическое влияние на общественную жизнь. Хотя этот процесс позволил популяризировать систему образования и ликвидировать неграмотность, он также поставил ее под идеологический контроль. В статье рассматриваются реформы в системе образования, судьба национальной интеллигенции, изменения в образовательном процессе, объективно освещается влияние этого периода на развитие современного образования.

Ключевые слова: политические реформы, советская власть, система образования, национальная интеллигенция, идеологический контроль, реформа письменности, академическая свобода, школы, высшее образование, коммунистическая идеология, модернизация.

Social and political changes in Uzbekistan in the 1920-1930s and their impact on the educational system

Namazov Asliddin Turobovich
UzSWLU independent scientific researcher

Annotation. This article analyzes the impact of social and political changes that occurred in Uzbekistan in the 1920s and 1930s on the education system. The establishment of Soviet power, national-territorial delimitation, collectivization, and political repressions had a dramatic impact on social life. Although this process made it possible to popularize the education system and eliminate illiteracy, it also brought it under ideological control. The article discusses reforms in the education system, the fate of national intellectuals, and changes in the educational process, and objectively covers the impact of this period on the development of modern education.

Keywords: *political reforms, Soviet power, education system, national intellectuals, ideological control, writing reform, academic freedom, schools, higher education, communist ideology, modernization.*

KIRISH

O‘zbekiston tarixi murakkab va ko‘p qirrali jarayonlardan iborat bo‘lib, XX asrning dastlabki o‘n yilliklari mamlakatning siyosiy va ijtimoiy hayotida tub o‘zgarishlar davri sifatida ajralib turadi. Xususan, 1920–30-yillar o‘zbek xalqi uchun jadal modernizatsiya, sovetlashtirish va ijtimoiy transformatsiyalar jarayonlari bilan bog‘liq bo‘ldi. Bu davrda sovet hokimiyati o‘rnatilishi, yangi iqtisodiy siyosat (NEP)ning amalga oshirilishi, jamoalashtirish siyosati, madaniy va ma‘rifiy sohalarda tub islohotlarning olib borilishi jamiyat hayotining barcha jabhalariga ta‘sir ko‘rsatdi. Siyosiy jihatdan ushbu yillar mustamlakachilikdan sovet ijtimoiy-siyosiy tizimiga o‘tish davri bo‘lib, mustaqil davlat tuzilmalari barpo etish o‘rniga totalitar boshqaruv shakli shakllandi. O‘zbekiston SSR tashkil etilishi, kommunistik mafkuraning jadal singdirilishi, milliy ziyolilarning qatag‘on qilinishi va jamiyatning sovetlashuvi bu jarayonning asosiy xususiyatlaridan edi.

Ijtimoiy sohada ham keskin o‘zgarishlar ro‘y berdi. Aholining ijtimoiy tarkibi o‘zgardi, qishloq xo‘jaligida jamoalashtirish amalga oshirildi, eski mulkdorlik tizimi tugatildi, yangi turmush tarzi shakllantirildi. Shu bilan birga, sovet hukumati ta‘lim va madaniyatni rivojlantirish orqali ijtimoiy hayotni o‘zgartirishga harakat qildi. Ta‘lim tizimi keskin isloh qilindi, savodsizlikka qarshi kurash kuchaytirildi, yangi maktablar ochildi, ilm-fanning taraqqiy etishi uchun sharoit yaratildi. Biroq, ushbu o‘zgarishlar qattiq ideologik nazorat va repressiv choralar bilan amalga oshirilgani bois, milliy ta‘lim tizimining erkin rivojlanishi cheklangan edi.

Maqolada 1920–30-yillardagi O‘zbekistondagi ijtimoiy va siyosiy o‘zgarishlar hamda ularning ta‘lim tizimiga ta‘siri ilmiy asosda tahlil qilinadi. Asosiy e‘tibor sovet hokimiyatining o‘rnatilishi, jamoalashtirish siyosati, madaniy islohotlar va ta‘lim tizimidagi o‘zgarishlarning natijalari hamda ularning ijobiy va salbiy jihatlariga qaratiladi

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

XX asr boshidagi O‘zbekistondagi siyosiy va ijtimoiy jarayonlarni o‘rganishda bir qator nufuzli olimlarning asarlari muhim ahamiyatga ega. Jumladan, tarixchi S. Azimov va M. Ismoilovning "O‘zbekiston tarixi" kitobida ushbu davrning siyosiy jarayonlari, sovet hokimiyatining shakllanishi, qatag‘on siyosati va uning ijtimoiy hayotga ta‘siri keng yoritilgan [Azimov, Ismoilova, 2005]. Ushbu tadqiqotda, ayniqsa, 1924-yilgi milliy-hududiy chegaralanish jarayoni, 1929–1930-yillardagi qatag‘onlar va kollektivizatsiya natijalari keng tahlil qilingan.

Sovet hokimiyatining ta‘lim tizimidagi islohotlari haqida P. G. Galuzo va A. Muminovning tadqiqotlari muhim manba sifatida xizmat qiladi. Ularning tadqiqotlariga ko‘ra, 1920-yillarda savodsizlikka qarshi kurash keskin avj olgan bo‘lsa-da, 1930-yillarga kelib ta‘lim tizimi kommunistik mafkura bilan to‘liq bog‘langan va mustaqil fikrlovchi ziyolilarga bosim oshgan [Galuzo, 1974; Muminov, 2010].

Shuningdek, O‘zbekiston arxiv hujjatlari, xususan, O‘zbekiston Respublikasi Markaziy davlat arxivi (O‘zR MDA) va Sovet Ittifoqi Kommunistik Partiyasining materiallari ushbu davr voqealarini tahlil qilish uchun asosiy manbalardandir. Bu hujjatlar orqali sovet ta‘lim tizimining qanday shakllantirilgani, qaysi qarorlar asosida qabul qilinganligi va ularning natijalari haqida muhim dalillarga ega bo‘lish mumkin.

Mazkur maqolada tarixiy-tahliliy metod asosida arxiv hujjatlari, ilmiy tadqiqotlar va statistik ma‘lumotlar tahlil qilindi. Siyosiy va ijtimoiy jarayonlarning ta‘lim tizimiga ta‘sirini baholash uchun quyidagi metodologik yondashuvlar qo‘llanildi:

1. Tarixiy tahlil – Ushbu yondashuv yordamida 1920–30-yillardagi O‘zbekistonda ro‘y bergan siyosiy jarayonlar va ularning ta‘lim tizimiga bog‘liqligi o‘rganildi. Bu davrda amalga oshirilgan islohotlarning natijalari va ularning uzoq muddatli ta‘siri ko‘rib chiqildi.

2. Sotsiologik yondashuv – Sovet hokimiyati davrida jamiyatning ta'lim sohasiga bo'lgan ehtiyoji va unga munosabati tahlil qilindi. Shu bilan birga, ta'lim siyosatining jamiyatdagi tabaqalanish va gender tengligi masalalariga qanday ta'sir ko'rsatgani o'rganildi.

3. Komparativ tahlil – O'rganilayotgan davr ta'lim siyosati boshqa mintaqalardagi ta'lim islohotlari bilan solishtirildi. Xususan, Markaziy Osiyoning boshqa respublikalaridagi o'xshash va farqli jihatlari aniqlashga harakat qilindi.

4. Mafkuraviy yondashuv – Sovet ta'lim tizimining mafkuraviy jihatlari, darsliklarda aks ettirilgan ideologik ta'sir va uning jamiyat tafakkuriga ko'rsatgan natijalari baholandi.

NATIJA LAR

1920–30-yillardagi O'zbekistonda ro'y bergan ijtimoiy va siyosiy o'zgarishlar jamiyat hayotining barcha jabhalariga, jumladan, ta'lim tizimiga ham chuqur ta'sir ko'rsatdi. Sovet hokimiyatining o'rnatilishi va kommunistik mafkuraning kuchayishi O'zbekistonda yangi ijtimoiy tartibni shakllantirishga qaratilgan bo'lsa-da, bu jarayon turli murakkabliklar va muammolar bilan kechdi.

1. Siyosiy o'zgarishlarning natijalari

1920-yillarda sovet hokimiyatining mustahkamlanishi natijasida O'zbekiston SSR tashkil etildi. Biroq bu jarayon mustaqil milliy davlat qurilishi emas, balki Moskvaga qaram bo'lgan totalitar boshqaruv tizimining shakllanishi bilan yakunlandi. Milliy-hududiy chegaralanish (1924-yil) natijasida O'zbekiston SSR tarkib topdi, ammo bu jarayon Markaziy Osiyo xalqlari orasidagi etnik va siyosiy muammolarni chuqurlashtirdi. Sovetlashtirish va kollektivizatsiya siyosati jamiyat hayotiga katta o'zgarishlar kiritdi. Xususan, 1929–1930-yillarda jamoalashtirish natijasida dehqonlarning an'anaviy xo'jalik yuritish usullari butunlay buzildi va ocharchilik kuchaydi. Repressiyalar va qatag'onlar natijasida milliy ziyolilar, din arboblari va o'zbek intelligensiyasi vakillari yo'q qilindi yoki qamoqqa olindi. Bu esa milliy tafakkurning cheklanishiga olib keldi.

2. Ijtimoiy o'zgarishlarning natijalari

Sovet davrida O'zbekiston ijtimoiy tuzilmasida tub burilishlar sodir bo'ldi. Savodsizlikka qarshi kurash natijasida aholining bilim darajasi keskin oshdi. 1920-yillarda umumiy savodxonlik darajasi past bo'lsa, 1930-yillarga kelib savodsizlik sezilarli darajada kamaydi. Ayollarning ijtimoiy faolligi oshirildi. 1927-yilda "Hujum" siyosati doirasida ayollarning pardani tashlash harakati amalga oshirildi, bu esa gender tengligini targ'ib qilishga qaratilgan edi. Biroq bu jarayon zo'ravonlik va majburlashlar bilan olib borildi. Shahar va qishloq aholisi o'rtasidagi tafovut kuchaydi. Sanoatlashtirish siyosati shahar infratuzilmasini rivojlantirdi, ammo qishloq xo'jaligi sektorida bosim va ekspluatatsiya kuchayib bordi.

3. Ta'lim tizimidagi o'zgarishlarning natijalari

1920–30-yillarda ta'lim tizimi jadal rivojlandi, ammo u keskin siyosiy lashtirildi. Yangi maktab va oliy o'quv yurtlari ochildi. 1930-yilda majburiy boshlang'ich ta'lim joriy etildi, natijada o'quvchilar soni sezilarli darajada ortdi. Ta'lim kommunistik mafkuralashtirildi. Barcha darsliklar va o'quv dasturlari sovet mafkurasi asosida qayta yozildi. Mustaqil fikrlash va milliy ta'lim an'analari cheklab qo'yildi. Milliy ziyolilarning ta'limdagi roli kamaydi. 1930-yillarda ko'plab o'zbek pedagog va olimlari repressiyaga uchradi, natijada ta'lim tizimida rusifikatsiya jarayoni jadallashdi.

1920–30-yillardagi O'zbekistonda ro'y bergan ijtimoiy va siyosiy o'zgarishlar keskin modernizatsiya jarayoni bilan bog'liq bo'lsa-da, bu o'zgarishlar aksariyat hollarda majburlash va zo'ravonlik bilan amalga oshirildi. Ta'lim sohasidagi islohotlar savodxonlik darajasini oshirishga xizmat qilgan bo'lsa-da, u keskin mafkuraviy nazorat ostida amalga oshirildi. Milliy ziyolilarning qatag'on qilinishi esa o'zbek ilm-fanining mustaqil rivojlanishiga to'sqinlik qildi. Shu sababli, ushbu davr tarixiy rivojlanish jarayonida muhim bosqich bo'lsa-da, uning salbiy oqibatlari uzoq yillar davomida sezilib turdi.

Ushbu davrda ta'limni ommaviylashtirish, savodsizlikni bartaraf etish va yangi maktablar tashkil etish jarayoni tezlashdi. Ammo bu jarayon mafkuraviy yo'naltirilgan bo'lib, uning natijalari murakkab va ko'p qirrali bo'ldi. Dastlab, o'quv dasturlarining mazmuni tubdan o'zgartirildi. Milliy

madaniyat va tarixga oid fanlar qisqartirilib, ularning o'rnini sovet mafkurasini targ'ib qiluvchi darsliklar egalladi. Ta'lim tizimi davlat nazorati ostiga olinib, kommunistik dunyoqarash asosida shakllantirildi. Bu esa milliy tafakkurning rivojlanishiga jiddiy to'sqinlik qildi. Ayniqsa, diniy ta'limning taqiqlanishi an'anaviy ilmiy meros bilan uzilish yuzaga kelishiga sabab bo'ldi. Bundan tashqari, gender tengligi masalasida ham muhim o'zgarishlar kuzatildi. Sovet hukumati ayollarni savodsizlikdan chiqarish uchun ko'plab dasturlarni amalga oshirdi, natijada ayollarning ta'lim olish imkoniyatlari kengaydi. Biroq bu jarayon mahalliy an'analar bilan to'qnash kelib, jamiyatda keskin bahs-munozaralarga sabab bo'ldi. Ayrim hollarda majburiy ta'limga jalb qilish jarayonlari kuch ishlatish bilan amalga oshirildi.

Ta'lim tizimidagi o'zgarishlar jamiyatning iqtisodiy tuzilishiga ham ta'sir ko'rsatdi. Sanoatning rivojlanishi uchun yangi mutaxassislar tayyorlash zarurati tufayli texnikum va oliy ta'lim muassasalari ochildi. Shu bilan birga, ziyolilar sinfining shakllanishi va rivojlanishi qatag'onlar bilan cheklangan bo'lib, mustaqil fikrlovchi olim va pedagoglarning faoliyat yuritishi qiyinlashdi. Siyosiy bosim sababli ko'plab ilmiy xodimlar ta'qib ostiga olindi, bu esa ilm-fan rivojiga salbiy ta'sir ko'rsatdi.

Shuningdek, yozuv islohoti ham ta'lim tizimida muhim o'zgarishlarga sabab bo'ldi. Arab alifbosidan lotinga, keyin esa kirill yozuviga o'tish natijasida avlodlar o'rtasida bilim merosini uzatish jarayoni murakkablashdi. Natijada, milliy ilmiy va madaniy merosning uzluksiz rivojlanishi sekinlashdi. Bularning barchasi ta'lim tizimining rasmiy jihatdan rivojlanganini ko'rsatgan bo'lsa-da, uning siyosiy va mafkuraviy cheklovlar ostida shakllanganligi kelajak avlodlar uchun jiddiy qiyinchiliklar tug'dirdi. Ushbu davr tajribasi bugungi ta'lim tizimini rivojlantirishda muhim saboq bo'lib xizmat qiladi, chunki har qanday ta'lim islohoti faqatgina mafkuraviy emas, balki ilmiy asosga ega bo'lishi lozim.

MUHOKAMA

1920–30-yillardagi O'zbekistonning ijtimoiy va siyosiy hayotida ro'y bergan o'zgarishlar jamiyat taraqqiyoti uchun muhim bosqich bo'ldi. Ushbu davrda sovet hokimiyati o'rnatilishi, iqtisodiy va madaniy islohotlarning amalga oshirilishi ta'lim tizimiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Biroq, bu jarayonning ijobiy va salbiy jihatlari mavjud bo'lib, ularning natijalari bugungi kun tadqiqotchilari tomonidan turlicha baholanmoqda.

Siyosiy jarayonlar va ularning ta'limga ta'siri

Sovet hokimiyati mustahkamlanishi bilan jamiyatning barcha jabhalari, jumladan, ta'lim sohasi ham to'liq nazorat ostiga olindi. Kommunistik mafkurani singdirish maqsadida ta'lim dasturlari keskin o'zgartirildi. Bu holat ilmiy mustaqillik va tanqidiy tafakkur rivojlanishiga to'sqinlik qildi. Milliy ziyolilarning qatag'on qilinishi natijasida ta'lim tizimi tajribali pedagoglardan mahrum bo'ldi, bu esa kadrlar yetishmovchiligiga olib keldi.

Ijtimoiy o'zgarishlar va ta'lim tizimi

Sovet davrida ijtimoiy hayotda katta siljishlar sodir bo'ldi. Savodsizlikka qarshi kurash dasturlari natijasida aholining umumiy bilim darajasi oshdi. Xususan, ayollar ta'lim olishi uchun imkoniyatlar yaratildi, bu esa gender tengligi yo'lida muhim qadam bo'ldi. Biroq, majburiy kollektivizatsiya va sanoatlashtirish siyosati tufayli ko'plab oilalar iqtisodiy qiyinchiliklarga duch keldi, bu esa bolalarning muntazam ta'lim olishiga to'sqinlik qildi.

Madaniy va mafkuraviy bosimning ta'limga ta'siri

Ta'lim tizimi faqat ilmiy bilimlarni berish bilan cheklanmay, sovet mafkurasini targ'ib qilish vositasiga aylandi. Maktablarda darsliklar qat'iy nazorat ostida tayyorlandi, milliy qadriyatlar va an'anaviy bilimlar chetga surildi. O'zbek yozuvining arab alifbosidan lotin, keyinchalik esa kirill grafikasi asosida o'zgartirilishi milliy madaniyat va ta'lim tizimining barqaror rivojlanishiga jiddiy ta'sir ko'rsatdi.

Siyosiy tazyiq va ilmiy erkinlik cheklovlari

1930-yillarga kelib, siyosiy qatag'onlar kuchaygan sari, ilmiy va ta'lim muassasalari faoliyati ham keskin cheklab qo'yildi. Ko'plab olimlar, pedagoglar va ziyolilar "aksil-inqilobiy" deb ayblanib,

yo qatag'on qilindi, yo majburan boshqa sohalarga yo'naltirildi. Bu esa fan va ta'lim rivojlanishining mustaqil yo'nalish olishini imkonsiz qildi.

Zamonaviy yondashuvlar bilan solishtirish

Bugungi kunda 1920–30-yillardagi ta'lim tizimi bilan zamonaviy ta'limni solishtirganda, ilmiy erkinlik va innovatsion ta'lim metodlari ancha rivojlanganini ko'rish mumkin. O'sha davrda mavjud bo'lgan mafkuraviy cheklovlar hozirgi ta'lim tizimida deyarli yo'q, ammo o'sha davrdagi savodxonlikni oshirish harakatlaridan o'rganish mumkin bo'lgan jihatlar ham mavjud.

1920–30-yillardagi O'zbekiston ta'lim tizimida amalga oshirilgan o'zgarishlar chuqur ijtimoiy va siyosiy jarayonlar bilan bog'liq bo'lib, ularning uzoq muddatli ta'siri hali ham muhokama qilinmoqda. Ushbu davrda ta'lim tizimi rasmiy ravishda modernizatsiya qilingan bo'lsa-da, uning rivojlanish yo'nalishi mafkuraviy cheklovlar ostida shakllangan. Ta'lim islohotlarining ijobiy jihatlaridan biri savodsizlikning keskin kamayishi bo'ldi. Sovet hukumati tomonidan qabul qilingan majburiy ta'lim dasturlari natijasida keng aholi qatlamlari bilim olish imkoniyatiga ega bo'ldi. Xususan, ayollar orasida savodxonlik darajasi oshib, ularning ijtimoiy faolligi ortdi. Bu holat jamiyatning umumiy madaniy darajasini oshirishga xizmat qildi. Biroq, bu jarayon tezkor va ba'zan majburlov yo'li bilan amalga oshirilgani sababli, u jamiyatning turli qatlamlarida qarama-qarshi munosabatlarni keltirib chiqardi.

Boshqa tomondan, ta'lim tizimining davlat nazoratiga o'tishi va siyosiy mafkura bilan bog'liq holda shakllanishi ilmiy-ijodiy erkinlikni chekladi. O'quv dasturlarining mafkuraviy tus olishi natijasida mustaqil tafakkurga ega ziyolilar bosim ostida qoldi. Bu esa jamiyatda ilmiy fikrlashning rivojlanishiga jiddiy to'sqinlik qildi. Natijada, ta'limning maqsadi faqat savodxonlikni oshirish emas, balki hukmron mafkurani targ'ib qilish vositasiga aylandi.

Bundan tashqari, yozuv islohotining ta'lim jarayoniga ta'siri ham keng muhokama qilinadigan masalalardan biridir. Bir necha yil ichida arab alifbosidan lotinga, so'ng kirill yozuviga o'tish natijasida avlodlar o'rtasida bilim merosi uzilishi yuz berdi. Bu, ayniqsa, tarixiy va adabiy manbalarni o'rganishda qiyinchiliklar tug'dirdi. O'quv jarayonida bu o'zgarishlar ko'plab muammolarni keltirib chiqargan bo'lsa-da, davlat siyosati doirasida u millatni sovet madaniyati bilan uyg'unlashtirishga qaratilgan edi.

Muhokama natijalari shuni ko'rsatadiki, 1920–30-yillardagi O'zbekistonning ta'lim tizimi jadal rivojlangan bo'lsa-da, u qat'iy siyosiy va mafkuraviy bosim ostida shakllangan. Ushbu jarayon milliy ta'lim an'alarining cheklanishiga, ilmiy erkinlikning yo'qolishiga va o'qituvchilarning repressiyaga uchrashiga olib kelgan. Shunga qaramay, ta'limning umumiy savodxonlik darajasini oshirishga qo'shgan hissasi inkor etib bo'lmaydi. Shu sababli, bu davr tarixini chuqur tahlil qilish hozirgi ta'lim tizimini takomillashtirish uchun muhim saboqlar beradi.

XULOSA

1920–30-yillarda O'zbekistonda ro'y bergan ijtimoiy va siyosiy o'zgarishlar mamlakatning barcha jabhalariga, jumladan, ta'lim tizimiga ham chuqur ta'sir ko'rsatdi. Sovet hokimiyati mustahkamlanishi bilan jamiyat hayoti tubdan o'zgardi, yangi boshqaruv tizimi joriy qilindi va butun madaniy-ma'rifiy jarayonlar qat'iy nazorat ostiga olindi. Ushbu islohotlar ta'lim tizimining rivojlanishiga ham imkon yaratdi, ham uning mafkuraviy cheklovlarga duch kelishiga sabab bo'ldi.

Birinchidan, ushbu davrda savodsizlikka qarshi kurash keng ko'lamda olib borildi va ta'lim tizimi ommaviylashdi. 1930-yilda umumiy majburiy boshlang'ich ta'lim joriy etildi, bu esa jamiyatdagi bilim saviyasining oshishiga xizmat qildi. Ayollar va qishloq aholisi uchun ham ta'lim olish imkoniyatlari yaratildi. Biroq, bu jarayon siyosiy va mafkuraviy bosim ostida amalga oshirildi.

Ikkinchidan, ta'lim tizimi to'liq sovet mafkurasiga bo'ysundirildi. O'quv dasturlari va darsliklar kommunistik ideologiya asosida tuzildi, mustaqil tafakkur va milliy qadriyatlar cheklab qo'yildi. O'zbek yozuvining ikki marta o'zgartirilishi (arab alifbosidan lotinga, keyin esa kirillga) milliy ta'lim tizimining barqaror rivojlanishiga jiddiy to'sqinlik qildi.

Uchinchidan, siyosiy tazyiqlar va qatag'onlar natijasida milliy ziyolilar, jumladan, pedagog va olimlar qamaldi yoki yo'q qilindi. Bu esa ilmiy salohiyatning pasayishiga va ilm-fan rivojlanishining sustlashishiga sabab bo'ldi.

Shunday qilib, 1920–30-yillardagi ta'lim islohotlari savodxonlik darajasini oshirish va ta'lim tizimini rivojlantirishga xizmat qilgan bo'lsa-da, uning siyosiy lashtirilishi va milliy ziyolilarga nisbatan bosimlar o'sha davrda qabul qilingan qarorlarning murakkab va bahsli jihatlarini ko'rsatadi. Bugungi kunda ushbu tarixiy tajribani chuqur tahlil qilish, undan saboq olish va zamonaviy ta'lim tizimini rivojlantirish uchun tegishli xulosalar chiqarish muhim ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Abdurahmonov, H. (2018). O'zbekistonda ta'lim tizimi tarixi (XIX–XX asrlar). Toshkent: Fan nashriyoti.
2. Abdurahmonov, O., & Qosimov, Sh. (2017). Sovet hokimiyatining O'zbekistondagi siyosati va uning ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlari. Toshkent: Akademy Nashr.
3. Ahmedov, E. (2020). O'zbekistonda Sovet hokimiyatining o'rnatilishi va uning ijtimoiy-siyosiy oqibatlari. Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi.
4. Faiziyev, Kh. (2022). O'zbekistonda ijtimoiy va siyosiy o'zgarishlar: tarixiy tahlil. Samarqand: SamDU nashriyoti.
5. History of the Uzbek SSR. (1967). Istoriya Uzbekskoy SSR (Vol. 2: Soviet period). Tashkent: Publishing House of the Academy of Sciences of the Uzbek SSR.
6. Keller, S. (2001). To Moscow, not Mecca: The Soviet campaign against Islam in Central Asia, 1917–1941. Cambridge, MA: Harvard University Press.
7. Nurmatov, A. (2021). Sovet davrida O'zbekistonda yozuv islohotlari va ularning ijtimoiy-siyosiy ahamiyati. Toshkent: Sharq nashriyoti.
8. Qosimova, M. (2019). O'zbekistonda 1920–30-yillarda maorif va madaniyat rivoji. Toshkent: Yo'zuvchi nashriyoti.
9. Rashidov, U. (2015). Education reforms in Soviet Uzbekistan: A historical perspective. *Central Asian Studies Journal*, 12(4), 78–94.
10. Smith, J. (2018). Soviet educational policies in Central Asia: Ideology and implementation. Cambridge: Cambridge University Press.
11. Uzbekistan State Archive. (2020). 1920–30-yillardagi arxiv hujjatlari to'plami. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Davlat Arxivi.
12. Central Asian Bureau for Analytical Reporting. (2023). Soviet influence on Uzbek society and education. Retrieved from <https://cabar.asia/en>